

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»Junaki.« Spisal slovenski mladini Franc Hubad, c. k. gimnazijski profesor. II. knjižica. S petimi podobami. V Ljubljani. Izdala in založila »Družba sv. Cirila in Metoda«. 1892. 8°. Str. 100. Snopič nevezan stane 30 kr., vezan 35 kr.; 100 izvodov nevezanih stane 25, vezanih pa 30 glđ. — To je že 7. zvezek v »knjižnici sv. Cirila in Metoda«, ki je vrgla že marsikako dobro zrno na slovensko slovstveno polje. Gospod prof. Hubad opisuje, kakor v prvem zvezku »Junakov«, tudi tukaj najprej slovenske, pa tudi druge junake in junakinje, katerih vzgled naj bi vzbujal mladino za junaška dela, za ljubezen do ožje, in zlasti še širše avstrijske domovine. To delo je po svojem značaju vrlo »patrijotično«; iz te knjige lahko razvidi čitatelj in lahko razvidi gosposka, da goji res avstrijsko-patrijotične namene naša družba sv. Cirila in Metoda. Na misel mi je prihajalo, kar sem čital v Amicisovem »Cuore« o laških vzornikih, ko sem čul iz Hubadove knjige o naših vrlih, nedosežnih junakih. Zdi se, kakor bi bil naš pisatelj iz omenjene knjige povzel uprav ono navdušenje za domovino in ono mično pisavo, s katero si je pridobil laški pisatelj toliko veljavo. A kar smo omenili o prvem zvezku, omenjamo tudi tukaj, da mladina pač ne more umeti vseh onih vojaških stvarij, izrazov in pojmov, katerih je toliko v knjigi. Ako more pisatelj s te strani svoj prihodnji (III.) zvezek izpopolniti, opisovanje nekoliko lože, rekel bi, bolj otroško in preprosto osnovati, naj ne prezre te naše želje, ker njegova knjižica bi s tem pridobila prav mnogo.

Knjiga nam predočuje 29 junakov, oziroma vojaških činov, izmed katerih se je večina vršila na bojiščih. Gospod pisatelj ni pozabil niti duhovskega stanú, niti nežnega spola. Srčna Kraševka in pogumna mlada Skaručanka bodeta čitatelju trđno ostali v spominu.

Pisavo smo imenovali mično, jezik smemo v obče imenovati pravilen. Dasi ima nekatere — ne vem ali nedostatnosti, ali samo — posebnosti. Pisatelj piše »prijatelja« in »prijatla«; dasi je oboje opravičeno, vendar kaže, da ne rabimo druge oblike v pismenem jeziku. Tu pa tam smo opazili še druge nedoslednosti, ki so pač po nekoliko tudi tiskarski pogreški. Slovenske pisatelje v obče treba vljudno prositi, naj pazijo bolj na rabo enklitik. Zakaj neki pišejo: »Na Erdeljskem živel je.«? Slovenska stava je: »Na E. je živel« itd. »Po drv« ne govorimo, ampak »po drva«. Dovolj! Omenjamo rajši, da ima knjiga pet slik, dobro izbranih, a slabo natisnjenih. Radi priznavamo vodstvu dobro voljo in požrtvovalnost, a s slikami so posebne težave. Najbolj se je posrečila slika na str. 31.: »Gorenjska ženitovanjska noša.«

»Junaki« v II. zv. so vredni, da jih književna ocena priporoča. Dr. Fr. L.

»Zemljepis za meščanske šole in višje razrede ljudskih šol« spisal Fr. Orožen,

profesor na c. kr. učiteljski v Ljubljani. Prvi del. S 13 slikami. V Ljubljani. 1891. Tiskal in založil R. Milic.

Vnanja oblika te knjižice je lična, zastran papirja in tiska nimamo ničesar reči. A drugače moramo soditi o njeni vsebini. Gospod pisatelj razpravlja nekoliko iz zvezdoznanskega, o najvažnejših pojmih iz prirodoznanskega, o poglavitnih pojmih iz državoznanskega zemljepisa in o zemljinah. Zemljine se vrste: Evropa, Afrika, Azija, Avstralija, Amerika. Več in tehtnejših razlogov je za razdelitev: Evropa, Azija, Afrika, Amerika, Avstralija. Evropa je domovina najbolj razvitih in najomikanejših narodov; Evropa ima najslavnejšo zgodovino; iz Evrope se je širila in se širi omika, gmotno in duševno napredovanje po ostalih zemljinah; Evropi je odmeril Stvarnik najkrasnejši in za razvitek človeški najpripravniji prostor na svetu ter jo oblagodari z brezštevilnimi dobrinami. Da naj pri razdelitvi drugo mesto v vsaki zemljepisni knjigi zavzema Azija, uči nas zgodovina o človeškem rodu. Azija je rojstveni kraj prvega človeka in Rešitelja človeškega rodú; iz Azije so dobile druge zemljine svoje prve naseljnike; Azija je največja zemljina ter ima največ prebivalcev. Z Azijo v tesni zvezi je Afrika, bodisi gledé na zgodovino, bodisi gledé na zemljepisno lego. Starodavni zemljepisci govoré najpoprej o Evropi in Aziji. Afriki odločili so tretje mesto; Afrika je izmed vseh zemljin najmanj razviti svetovni del; notranji deli Afrike so se jeli omikanemu svetu odpirati še le v najnovejšem času. Da gospod pisatelj stavi Avstralijo pred Ameriko, ne zdi se nam povsem opravičeno. Ameriko je odkril Evropcem Kr. Kolumb l. 1492., Avstralijo pa Nizozemci še le v 17. veku; Amerika sama zavzema vso zapadno poloblo, ostale zemljine skup pa vshodno; gledé na velikost, razprostranost in kulturni razvoj se Avstralija ne more meriti z Ameriko. Še mnogo drugih razlogov bi lahko navedli proti razdelitvi pisateljevi. — Oglejmo si sedaj tudi vsebino posameznih delov. Na prvi strani nam gosp. pisatelj sicer pové, kaj obsega pojem »vesoljni svet«, ali stvar sama ni povsem logično razložena. — Na str. 18. se ne strinjamo do cela s pisateljem, ki piše: »Voda pada iz oblakov kot dež (sneg, toča, rosa, slana) na zemljo.« Da rosa in slana ne padata iz oblakov, to je znana stvar. — Str. 25 čitamo: »Taka ledena dolina se imenuje ledenik.« Učenci bi težko dobili pravi pojem o ledeniku, če bi ga jim le tako razlagali, kakor ga razlaga gospod pisatelj. — V predgovoru piše gospod pisatelj: »Upravnil sem knjigo natanko po učnih načrtih osmorazrednih ljudskih šol na Kranjskem.« Ali učni načrti uprav le to zahtevajo, kar je napisal gospod pisatelj v svoji knjižici, ne homo preiskovali; toliko pa smemo trditi, da so se semtertje za razumovanje potrebne stvari izpustile. Na str. 1 govori pisatelj o obzoru, a razlike med pravim in navadnim obzorom iščeš zaman. — Str. 8—9 piše gospod

pisatelj »10 × 10 = 100«, pa ne pristavi, da to računanje velja za sobna tla, katerih dolgost in širokost sta si jednaki. — Str. 22. stojé besede: »Po vodi premočena tla, kjer se voda ne more odtekati, imenuje se močvirje (Sumpf, Moor).« Tu bi bilo umestno že zaradi ljubljanskega barja razložiti, kaj je barje ali mahovje (Morast).

Pri knjigopisju je treba rabiti vselej dobre zanesljive vire in ne prezirati novih iznajdeb. To, kar uči gospod Jesenko o Uralo-baltiškem in Uralo-karpatskem hrbtu, uči tudi gosp. Orožen na str. 31. pišoč: »Uralo-baltiški in Uralo-karpatski hrbet delita nižino na tri dele.« Ta razdelitev se ne vjema z najnovejšimi znanstvenimi nazori. — Str. 38. čitamo: »Od Črnega morja proti zahodu se vleče gorovje Balkan, iz katerega teče reka Isker v Dunav.« Isker ne teče iz Balkana, ampak izvira izpod gorovja Rilo. Drugih večjih rek na polotoku balkanskem gospod pisatelj ne omenja. Tudi se ne skladam z gospodom pisateljem, ki str. 52. piše »... do pogorja Libanon, kjer izvira ... Jordan.« Reka Jordan ima svoje vire v gorovju Antilibanonu. — Str. 24. stoji pisano, da je o dvanajsti uri najtoplejše. A izkušnja in knjige nas učé, da toplota pride do najvišje stopinje med drugo in tretjo uro popoldne. Str. 19. čitamo: »Vrste peščenih gričev ob obali so sipine.« Izraz »sipina« (Düne) naj se rabi rajši za nemški »Sandbank« (prim. Jesenkov zemljepis za I. gimn. razred). Nemški izraz »Düne« slovenimo bolje z besedo »peščenik« (peščenica). Sipine (Dünen) se ne nahajajo samo ob obrežju, ampak tudi na otokih, po pustinjah in puščavah (Ogrsko, Sáhara, Gobi itd.). — Str. 42. bi rajši čitali »po zelenicah«, kakor »v zelenicah«. — Str. 35. je pisano »München (Monakovo)«, »Dresden (Draždane)« mesto »Monakovo (München), Draždane (Dresden)«. — Na str. 37. bi se bil izraz »glavno mesto« lahko okrajšal. — Tudi o zemljepisnih slikah bi se dalo marsikaj reči. Zemljepisne slike — risanje je velevažno za zemljepisni pouk. Važne gore in reke naj se ne izpuščajo iz slike, tek reke naj se proti izlivu riše debeleje, kakor pri izviru itd.

Gospod pisatelj se je trudil natanko po učnem načrtu sestaviti šolsko knjigo. Omenili pa smo nekaj nedostatkov, ne da bi veljavo knjigi kratili ali nje vrednost zmanjševali, marveč, da nekoliko pripomoremo do večje natančnosti in temeljitosti, do večje popolnosti v bodočem drugem natisku in pa izpolnimo dolžnost kritike. Knjigi sami pa želimo, da bi uspešno širila zemljepisno znanje med našo mladino.

J. Jenko.

»Življenje in delovanje rajnega gospoda Martina Skubica«, častnega kanonika, dekana in župnika ribniškega, knezoškofovskega konzistorijalnega svetovalca, viteza Franc-Jozefovega reda, itd. Opisal dr. Jožef Lesar. V Ljubljani. 1892. Založila ribniška farna cerkev. — Natisnili J. Blasnika nasledniki. 8°. Str. 69. Cena 30 kr. — Gospod pisatelj te knjižice piše v »Predgovoru«: »Naprosen po preč. gosp. kanoniku L. Jeranu sestavil sem za »Zgodnjo Danico« črtice iz življenja in delovanja zaslužnega kanonika in dekana Martina Skubica,

umrlega v Ribnici 9. aprila l. 1891. Ker se je pa tu in tam izražala želja, naj bi se one črtice, objavljene v »Danici« l. 1892. v številkah 16—38 ponatisnile, in zlasti ker je naročil sedanji ribniški dekan, veleč. gospod Martin Povše, ribniškim faranom v spomin svojemu predniku nekaj izvodov teh črtic, radovoljno ustrezem s pričujočim ponatisom javljenim željam.«

Tako se je rodila mala knjiga o vrlem duhovniku in slovenskem rodoljubu. Ne samo njegovi župljani in njega znanci, tudi drugi čitatelji se bodo mudili z veseljem med vrsticami, katere je v njegov spomin sestavil marljivi in pokojniku iz srca udani župljan. Življenjepis je natančno in skrbno napisan, vmes pa so vpleteni razni spomini ali premisleki v bralčev prid. Opisovanje je vsestransko, vabljivo in lahko. Dasi ocenjevalec ne more podatkov samih preiskovati, vendar vé, da so popolnoma zanesljivi, ker jih je natančno preiskal in iz virov zajel gospod pisatelj sam.

Knjižica pa nima samo pomena, ker je življenjepis zaslužnega moža, ampak tudi, ker je dobršen kos zgodovine naših kranjskih župnij, ki naj bi se kmalu izpopolnile tudi z zgodovino znamenite ribniške župnije, ali morebiti celó dekanije. Ali ne bi utegnil gospod življenjepisec sam lotiti se tega dela, ki bode v slavo ljubljanski vladikovini in njegovim rojakom?

Pisava je v knjižici skrbna in se ravna deloma po pisavi »Zgodnje Danice«. Na čelu ima to delo — kolikor moremo soditi — dobro zadeto sliko pokojnega dekana. Narisana je v Pragi in natisnjena v »Katol. Tiskarni«. Dr. Fr. L.

»Stara Božja pot Marije Device v nebo vzete« na Dobrovi pri Ljubljani. Spisal Anton Lesjak, dobrovski kapelan. Z dovoljenjem visokočast. knezoškofijstva ljubljanskega. V Ljubljani. Založil pisatelj. — Tisk J. Blasnika naslednikov. 12°. Str. 80. Cena 15 kr. — Tudi ta knjižica je ponatis iz »Zg. Danice«. Opisuje v poljudno-pobožnem duhu zgodovino dobrovske božje poti od najstarejših časov do danes. Seveda je iz prvih časov le malo trdnih virov, vendar je izvestno vsaj toliko, da je božja pot jako stara, res — če smemo reči — starosta med našimi svetimi kraji. Knjižica ni namenjena učenim preiskovalcem in čitateljem, ampak pobožnemu ljudstvu, božjepotnikom, ki prihajajo po letu v obilnem številu na Dobrovo. Prav zato smemo nekoliko zatisniti oko gledé na doslednost v pisavi, zlasti pa, ker je knjižica ponatis iz časopisa, v katerem se prvotna pisava kolikor toliko predéla. Tako se je godilo i tukaj. — Da damo tudi par nasvetov za prihodnji drugi natisek, želimo, da bi izostali predolgi naslovi umrlih dostojanstvenikov, bodisi cerkvenih ali svetnih. Nam se zdé okorni in nerodni, in težka je taka pisava, kakor — — »že prej imenovani prevzvišeni knezoškof grof Attems«. Mož je res »prevzvišen«, ako je v nebesih. Tudi pri živih osebah se morajo rabiti taki spoštljivi pridevki umno in zmerno. Potem želimo nekaj slik povzetih iz sedanjih razmer, zakaj slika, ki je pred naslovom knjižice, dasi lepa, je zastarela. Naposled želimo še jednotno in dosledno pisavo.